

Programiranje 1

IEEE prikaz brojeva — sažetak

Saša Singer

`singer@math.hr`

`web.math.pmf.unizg.hr/~singer`

PMF – Matematički odsjek, Zagreb

Sadržaj predavanja

- IEEE standard za prikaz “realnih” brojeva u računalu (tzv. “floating-point” standard):
  - IEEE standard — tip single (binary32),
  - IEEE standard — tip double (binary64),
  - IEEE standard — tip extended.

Prikaz “realnih” brojeva u računalu — IEEE standard

Stvarni prikaz realnih brojeva — IEEE 754

Stvarni prikaz realnih brojeva ima **tri dijela** i svaki od njih ima svoju **duljinu** — broj bitova predviđenih za prikaz tog dijela.

- **predznak s** — uvijek zauzima **jedan** bit, i to **najviši**;
- **karakteristika k** — zauzima sljedećih w bitova (w = engl. “width”, širina pomaknutog eksponenta);
- **signifikand m** — zauzima sljedećih t bitova (t = engl. “trailing”, završni ili razlomljeni dio od m).

Po starom standardu — ako se **pamti** vodeći (cjelobrojni) bit mantise, on je **prvi** (vodeći) u m , a duljina je $t + 1$.

Još se koristi i standardna oznaka

- **preciznost $p := t + 1$** — to je **ukupni broj vodećih značajnih** bitova cijele mantise.

Stvarni prikaz realnih brojeva — IEEE 754

Karakteristika k se interpretira kao cijeli broj bez predznaka, tako da je $k \in \{0, \dots, 2^w - 1\}$. “Rubne” vrijednosti za k označavaju tzv. posebna stanja:

- $k = 0$ — nula i denormalizirani brojevi,
- $k = 2^w - 1$ — beskonačno (**Inf**) i “nije broj” (**NaN**).

Sve ostale vrijednosti $k \in \{1, \dots, 2^w - 2\}$ koriste se za prikaz normaliziranih brojeva različitih od nule.

Veza između karakteristike k i stvarnog eksponenta e je:

$$k = e + bias, \quad bias = 2^{w-1} - 1.$$

Dakle, dozvoljeni eksponenti e moraju biti između

$$e_{\min} = -(2^{w-1} - 2) \quad \text{i} \quad e_{\max} = 2^{w-1} - 1.$$

Standardni tipovi realnih brojeva — IEEE 754

Novi standard IEEE 754-2008 standard ima sljedeće tipove za prikaz realnih brojeva:

ime tipa	binary32	binary64	binary128
duljina u bitovima	32	64	128
$t =$	23	52	112
$w =$	8	11	15
$u = 2^{-p}$	2^{-24}	2^{-53}	2^{-113}
$u \approx$	$5.96 \cdot 10^{-8}$	$1.11 \cdot 10^{-16}$	$9.63 \cdot 10^{-35}$
raspon brojeva $\approx$	$10^{\pm 38}$	$10^{\pm 308}$	$10^{\pm 4932}$

Broj u je tzv. jedinična greška zaokruživanja (v. malo kasnije).

Najveći tip binary128 još uvijek ne postoji u većini procesora.

Standardni tipovi realnih brojeva — extended

Većina **PC** procesora još uvijek ima posebni dio — tzv. **FPU** (engl. Floating-Point Unit). On **stvarno** koristi

- tip **extended** iz **starog** standarda, koji odgovara tipu **extended binary64** u **novom IEEE 754-2008** standardu.

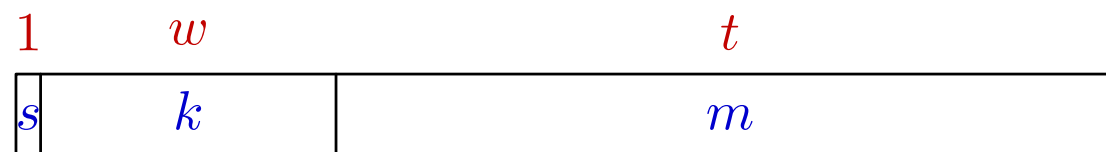
Dio primjera koje ćete vidjeti napravljen je baš u **tom tipu!**

ime tipa	extended
duljina u bitovima	80
$t + 1 =$	$63 + 1$
$w =$	15
$u = 2^{-p}$	2^{-64}
$u \approx$	$5.42 \cdot 10^{-20}$
raspon brojeva $\approx$	$10^{\pm 4932}$

Oznake

Oznake:

- **Crveno** — duljina odgovarajućeg polja u **bitovima**, bitove brojimo od **0**, zdesna nalijevo (kao i obično),
- **s** — predznak: **0** za pozitivan broj, **1** za negativan broj,
- **k** — karakteristika,
- **m** — mantisa (signifikand).

- Najznačajniji bit u odgovarajućem polju je **najljeviiji**, a najmanje značajan bit je **najdesniji**.

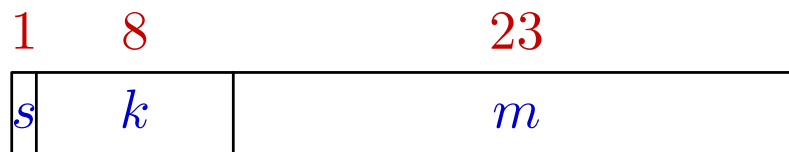

Stvarni prikaz tipa single (binary32)

“Najkraći” realni tip je tzv. realni broj **jednostruke** točnosti. U C-u se taj tip zove **float**. Savjet: **ne koristiti** u praksi!

On ima sljedeća svojstva:

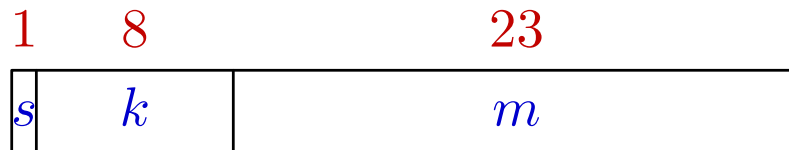
- duljina: 4 byte-a (32 bita), podijeljen u tri polja.

- u mantisi se **ne pamti** vodeća jedinica, ako je broj normaliziran,
- **stvarni eksponent** e broja, $e \in \{-126, \dots, 127\}$,
- **karakteristika** $k = e + 127$, tako da je $k \in \{1, \dots, 254\}$,
- **karakteristike** $k = 0$ i $k = 255$ koriste se za “posebna stanja”.

Prikaz brojeva jednostruke točnosti — sažetak

IEEE tip `single` = `float` u C-u:

Vrijednost broja je

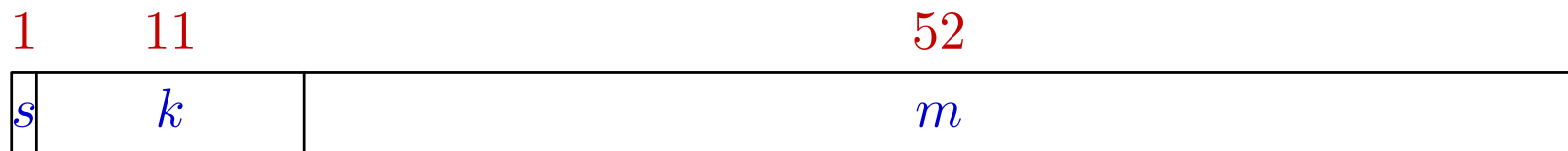
$$v = \begin{cases} (-1)^s * 2^{(k-127)} * (1.m) & \text{ako je } 0 < k < 255, \\ (-1)^s * 2^{(-126)} * (0.m) & \text{ako je } k = 0 \text{ i } m \neq 0, \\ (-1)^s * 0 & \text{ako je } k = 0 \text{ i } m = 0, \\ (-1)^s * \text{Inf} & \text{ako je } k = 255 \text{ i } m = 0, \\ \text{NaN} & \text{ako je } k = 255 \text{ i } m \neq 0. \end{cases}$$

Stvarni prikaz tipa double (binary64)

“Srednji” realni tip je tzv. realni broj dvostruke točnosti. U C-u se taj tip zove double. Savjet: njega treba koristiti!

On ima sljedeća svojstva:

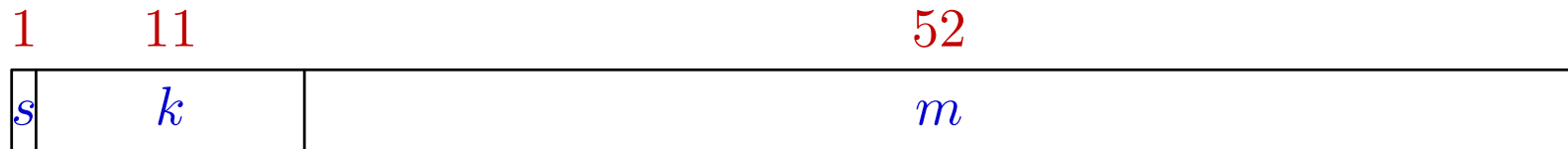
- Duljina: 8 byte-a (64 bita), podijeljen u tri polja.

- u mantisi se ne pamti vodeća jedinica, ako je broj normaliziran,
- stvarni eksponent e broja, $e \in \{-1022, \dots, 1023\}$,
- karakteristika $k = e + 1023$, tako da je $k \in \{1, \dots, 2046\}$,
- karakteristike $k = 0$ i $k = 2047$ — “posebna stanja”.

Prikaz brojeva dvostruke točnosti — sažetak

IEEE tip `double` = `double` u C-u:

Vrijednost broja je

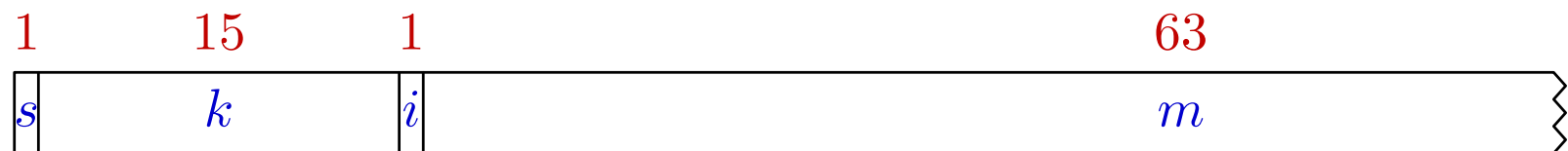
$$v = \begin{cases} (-1)^s * 2^{(k-1023)} * (1.m) & \text{ako je } 0 < k < 2047, \\ (-1)^s * 2^{(-1022)} * (0.m) & \text{ako je } k = 0 \text{ i } m \neq 0, \\ (-1)^s * 0 & \text{ako je } k = 0 \text{ i } m = 0, \\ (-1)^s * \text{Inf} & \text{ako je } k = 2047 \text{ i } m = 0, \\ \text{NaN} & \text{ako je } k = 2047 \text{ i } m \neq 0. \end{cases}$$

Tip extended

Stvarno računanje (na IA-32) se obično radi u “proširenoj” točnosti. U C-u je taj tip možda dohvatljiv kao `long double`.

On ima sljedeća svojstva:

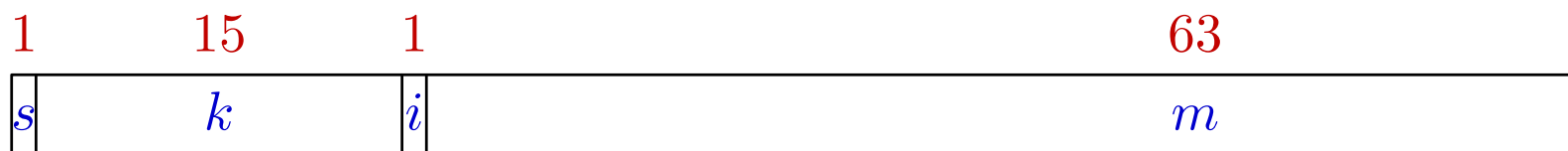
- Duljina: 10 byte-a (80 bita), podijeljen u četiri polja.

- u mantisi se pamti vodeći bit i mantise,
- stvarni eksponent e broja, $e \in \{-16382, \dots, 16383\}$,
- karakteristika $k = e + 16383$, tako da je $k \in \{1, \dots, 32766\}$,
- karakteristike $k = 0$ i $k = 32767$ — “posebna stanja”.

Prikaz brojeva proširene točnosti — sažetak

IEEE tip *extended*:

s tim da je $i = 0 \iff k = 0$ (tu je redundantnost u prikazu).

Vrijednost broja je

$$v = \begin{cases} (-1)^s * 2^{(k-16383)} * (1.m) & \text{ako je } 0 < k < 32767, \\ (-1)^s * 2^{(-16382)} * (0.m) & \text{ako je } k = 0 \text{ i } m \neq 0, \\ (-1)^s * 0 & \text{ako je } k = 0 \text{ i } m = 0, \\ (-1)^s * \text{Inf} & \text{ako je } k = 32767 \text{ i } m = 0, \\ \text{NaN} & \text{ako je } k = 32767 \text{ i } m \neq 0. \end{cases}$$